

кожного з них, із зазначенням наслідків невиконання цього положення.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що наразі існує дуже багато проблем при вчиненні такої нотаріальної дії, як посвідчення заповітів, починаючи із змісту самого заповіту, і закінчуючи його розкриттям і тлумаченням. Вирішення цих проблем можна досягти лише при спільній плідній праці науковців, практиків цієї сфери та законодавців.

Список використаних джерел:

1. Бичківський О. О. Секретні заповіти за законодавством України та іноземних держав / О. О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4. – С. 59-64
2. Закон України «Про нотаріат» від 02. 09. 1993 р. № 3425-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383
3. Ковальчук Я. В. Основоположні аспекти відмінності між спадкуванням за законом та спадкуванням за заповітом / Я. В. Ковальчук // Часопис Київського університету права. – 2010. – №4. – С. 198-201
4. Лисенко Н. В. Особливості нотаріального посвідчення заповіту подружжя / Н. В. Лисенко // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 3(12). – С. 100-105
5. Печений О. Втрата чинності заповітом. Тлумачення заповіту / О. Печений // Вісник академії правових наук України. – 2010. – № 4 (63). – С. 128-137
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22.02.2012 року, № 282/20595
7. Теорія нотаріального процесу [текст]: Науково-практичний посібник / За заг. Ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.
8. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356

Фесенко Є.В.

здобувач,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЗАПОВІТ ПОДРУЖЖЯ

У главі 85 ЦК України «Спадкування за заповітом» з'явився невідомий раніше вітчизняному законодавцю особливий різновид заповіту – заповіт подружжя.

Відповідно до ст. 1243 ЦК України подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. У разі складення спільного заповіту частка у

праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до другого з подружжя, який його пережив. У разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. За життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту. У разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя.

Поява нової норми викликає багато запитань, а саме: що являє собою правова природа заповіту подружжя? Як співвідноситься принцип свободи заповіту з тими обмеженнями, які передбачає законодавець при укладенні заповіту подружжя? Та чи відповідає ця новела інтересам спадкодавця взагалі?

Проблематикою заповіту подружжя займалися З.В. Ромовська, Є.І. Фурса та С. Я. Фурса, Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт, І.В. Жилінкова та інші. Ця тема є актуальною, тому що неврегульованість багатьох питань з цього приводу призводить до певних неточностей, а часто і до визнання заповіту подружжя недійсним.

Є.І. Фурса і С. Я. Фурса у цілому схвально ставляться до можливості скласти заповіт подружжя. Вони зазначають, що схема заповіту подружжя розширює права громадян. Спільне майно не потрібно ділити між подружжям, воно цілком переходить до зазначених спадкоємців, це приводить і до зміцнення подружніх відносин [5, с. 187].

Ю.О. Заїка побачив у ст. 1243 ЦК України чимало недоліків, хоча, зрештою, вважає її за своїм характером прогресивною, оскільки вона розширює спадкову правоздатність громадян [3, с. 127, 128].

Більшість науковців поставилися до заповіту подружжя достатньо критично. Так, Є.О. Рябоконт вважає, що у разі смерті одного з подружжя другий з подружжя позбавлений права розпорядитися заповіданим майном (продати або заповісти іншій особі, ніж та, яка визначена в заповіті подружжя). Відтак спільний заповіт не лише обмежує його правоздатність, а й може в певних випадках залишити без засобів до існування [2, с. 113].

Не можна не погодитися з І.В. Жилінковою, яка вважає, що важко передбачити усі наслідки, які можуть виникнути в практиці застосування ст. 1243 ЦК України. Якщо, наприклад, між подружжям існує значна вікова різниця, то може статися, що один із них набагато років переживе іншого. Внаслідок складення спільного заповіту спадкоємці того з подружжя, хто помре першим (у тому числі ті, які мають право на обов'язкову частку), фактично усуватимуться від прийняття спадщини. З іншого боку, той з подружжя, хто залишиться живим, протягом свого життя не буде мати права відчужувати майно, яке він отримав за заповітом, оскільки на нього буде накладено заборону відчуження [1, с. II-37].

Особливості заповіту подружжя полягають насамперед у тому, що по-перше, це є спільним розпорядженням чоловіка та жінки на випадок смерті; по-друге – такий правочин вчиняється лише щодо майна, яке перебуває у спільній сумісній власності подружжя. Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Найважливішою особливістю складання спільного заповіту подружжя є те, що при житті подружжя вправі відмовитися від складеного спільного заповіту. Відмова від спільного заповіту підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Слід зазначити, що в юридичній літературі існує позиція, що заповіт подружжя обмежує право обов'язкових спадкоємців [4, с. 143]. Однак, відповідно до ст. 1241 ЦК України, особи, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, незалежно від змісту заповіту, не втрачають своє право, і у разі позбавлення їх права на спадщину змістом заповіту подружжя можуть вимагати половину тієї частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Стаття 1243 ЦК України також не містить обмежень щодо кола обов'язкових спадкоємців та частки у спадщині кожного з них.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що закріплення в цивільному законодавстві заповіту подружжя дало можливість забезпечити гарантії недоторканості майна зазначеного в заповіті для обох з подружжя, а також для особи, яка вказана заповідачами.

Заповіт подружжя, як вже зазначалося, є новацією цивільного законодавства. Однак, її сприйняття обтяжується тим, що в законі не всі аспекти заповіту подружжя виписано чітко. Як наслідок, постає чимало запитань, відповіді на які можна надати лише з певними припущеннями.

Список використаних джерел:

1. Жилінкова І.В. Актуальні питання спадкового права України: матеріали до семінару / І.В. Жилінкова. – Х.: Ксилон, 2009. – С. II-37.
2. Заїка Ю.О. Спадкове право: навч. посіб. / Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 113.
3. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: [монографія] / Ю.О. Заїка. – 2-ге вид. – К.: КНТ, 2007. – С. 127-128.
4. Кучерук К.І. Правові проблеми складання та виконання заповіту подружжя / К.І. Кучерук, К.С. Босак // Держава та регіони. Серія: Право. – 2011. – № 2. – С. 143.
5. Фурса С. Я. Спадкове право: теорія та практика: навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є.І. Фурса. – К.: Атіка, 2002. – С. 187.
6. Цивільний кодекс України. – Х. : Одиссей, 2012. – 384 с.